

PROCURATURA

REPUBLICII MOLDOVA

Moldova

Ghid anti-corupție pentru cetățeni

Chișinău, 2006

**TRANSPARENCY
INTERNATIONAL**
MOLDOVA

PROCURATURA

REPUBLICII MOLDOVA

Moldova

Ghid anti-corupție pentru cetățeni

Chișinău, 2006

CZU 328.185:343.352

G49

Acest ghid este elaborat de Procuratura Generală și Procuratura Anticorupție și editat de Transparency International – Moldova cu sprijinul financiar al PNUD. Opiniile expuse în această lucrare aparțin autorilor și nu reflectă în mod neapărat

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Ghid anti-corupție pentru cetățeni / Transparency International – Moldova. – Ch.: Transparency International – Moldova, 2006 (Tipogr. „Bons Offices”). – 54 p.

ISBN 978-9975-9869-9-1

3000 ex.

328.185:343.352

Copyright © UNDP Moldova, 2006

Toate drepturile rezervate

Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD) reprezintă rețeaua globală de dezvoltare a Națiunilor Unite, care promovează schimbarea și facilitează accesul la informațiile, experiența și resursele necesare pentru a ajuta oamenii să-și construiască o viață mai bună. (www.undp.md)

Transparency International – Moldova, 2006

Str. „31 August 1989” nr. 98, of. 204, MD-2004, Chișinău, Republica Moldova

Tel/Fax. (373-22) 237876

www.transparency.md

E-mail: office@transparency.md

ISBN 978-9975-9869-9-1

Sumar:

Cuvânt înainte	5
1. Ce este corupția?	9
1.1 Definirea corupției și a protecționismului prin prisma legislației naționale și internaționale	9
1.2 Cine poate comite infracțiuni de corupție și cele asemănătoare cu aceasta?	14
2. Răspunderea pentru corupție	18
2.1 Răspunderea pentru săvârșirea actelor de corupție	18
2.2 Necesitatea prevenirii și combaterii corupției	20
2.3 Legislația care reglementează activitatea de prevenire și combatere a corupției	21
2.4 Participarea societății civile la prevenirea și combaterea corupției	21
3. Organe abilitate cu atribuții de prevenire și combatere a corupției	24
4. Modalități de sesizare cu privire la cazurile de corupție a organelor competente	29
5. Modalitățile și termenul de examinare a sesizărilor cu privire la cazurile de corupție.	31
6. Soluțiile adoptate de organele sesizate	33
7. Căile de atac ale soluțiilor adoptate de organele competente	34
8. Drepturile reclamantului (justițiabilului)	36
9. Măsurile de protecție a victimei și a martorilor	40
9.1 De ce este necesară protecția de stat a martorilor?	40
9.2 Care este cadrul legal al instituției de protecție?	40
9.3 Când poate fi aplicată protecția de stat?	41
9.4 Care sunt măsurile de protecție de stat?	42

9.5	Care măsuri de protecție de stat a persoanelor mai pot fi aplicate?	45
9.6	Ce organe asigură protecția de stat?	46
9.7	Care sunt persoanele care beneficiază de protecția de stat?	48
9.8	Protecția socială a persoanelor protejate	49
9.9	Care este modul de aplicare a măsurilor de protecție?	50
9.10	Drepturile și obligațiile părților contractului privind protecția de stat a participanților la procesul penal	52
9.11	Drepturile și obligațiile organelor care adoptă decizii privind aplicarea măsurilor de protecție și a celor care le îndeplinesc	53
Anexă		54

Stimați cetățeni!

La baza lansării prezentei lucrări stau necesitățile stringente de a dezvolta și a intensifica cooperarea eficientă între sectorul public, privat și societatea civilă în domeniul prevenirii și combaterii corupției și manifestărilor criminale asimilate.

Incontestabil, corupția este una dintre cele mai grave probleme ale societății noastre. Aceasta afectează la toate nivelurile statului, societatea, interesele legale ale cetățeanului, subminează eforturile orientate spre dezvoltarea structurilor democratice, erodează climatul de respectare a ordinii de drept, generează grave încălcări la capitolul respectării drepturilor omului și libertăților fundamentale, aduce prejudicii pe plan intern și extern statului nostru.

Totodată, corupția este o problemă majoră pentru calitatea democrației și, percepută de majoritatea populației ca fiind una dintre cele mai serioase sfidări, prezintă o amenințare pentru valorile democratice, subminează însăși încrederea cetățenilor în democrație.

Atât forurile internaționale, cât și cetățenii statului nostru, având în vedere consecințele negative pe care le are în ce privește dezvoltarea democrației, creșterea nivelului de trai, dezvoltarea economiei de piață, au solicitat adoptarea unor măsuri ferme, apte să pună sub control acest fenomen.

Suntem convinși că creșterea conștientizării de către publicul larg a chestiunilor ce țin de prevenirea și combaterea corupției în orice formă este esențială pentru buna funcționare a instituțiilor democratice în Republica Moldova.

Prevenirea și combaterea corupției constituie una din prioritățile actuale ale reformelor economice, politice și sociale din Republica Moldova. De asemenea, având în vedere obiectivele strategice pe care și le-a propus, rezolvarea acestei probleme este apreciată ca una dintre preocupările esențiale ale societății.

*Ținând permanent în vizorul său activitatea de combatere a fenomenului corupției, autoritățile competente ale statului depun eforturi conjugate în vederea curmării acestui flagel antisocial, inclusiv prin revizuirea în lumina normelor europene a legislației naționale în domeniu, prin realizarea măsurilor trasate în **Strategia națională de prevenire și combatere a corupției** și prin alte activități referitoare la acest subiect senzitiv.*

Deosebit de importantă este cunoașterea dimensiunilor fenomenului corupției. Prin corupție reală definim totalitatea infracțiunilor de acest gen. Opinia publică deține informații cu privire la corupția aparentă, care se referă la infracțiunile descoperite și la totalitatea infracțiunilor pentru care s-au pronunțat hotărâri judiciare definitive de condamnare.

În acest sens, diferența dintre corupția reală și cea aparentă constituie cifra neagră a corupției. Având un caracter latent, aceasta poate fi diminuată cu eforturi comune, mizându-se pe atitudinea serioasă și responsabilă a cetățenilor și suportul activ al acestora.

Organele abilitate ale statului nu sunt în măsură să combată singure, cu bune rezultate, fenomenul corupției. Doar în condițiile cooperării cu cetățenii va fi posibilă creșterea eficienței activității de eradicare a acestui flagel antisocial.

Suntem conștienți de imposibilitatea de a deznădăcina corupția doar prin aplicarea unor măsuri penal-restrictive, fiind absolut necesară crearea unei atmosfere de intoleranță față de fenomenul corupției, activizarea societății civile și a sectorului privat în prevenirea corupției.

*Combaterea fenomenului corupției este indisolubil legată de prevenirea acestuia, iar **Strategia națională de prevenire și combatere a corupției** are la bază prioritatea activităților de prevenire față de cele de reprimare, deoarece ultimele presupun mai multe acțiuni complexe și îndelungate, precum și proceduri costisitoare.*

Un obiectiv major al politicii de prevenire a fenomenului îl constituie cooperarea permanentă a instituțiilor publice cu societatea civilă, implicarea acesteia în acțiunile de prevenire a corupției, informarea opiniei publice cu privire la cauzele și consecințele corupției.

Mãsurile de prevenire și contracarare urmeazã a fi completate cu acþiuni de educare a tuturor categoriilor de populaþie în spiritul intoleranþei faþã de actele de coruþtie și de obþinere a sprijinului ei în campania anticorupþie promovatã de autoritãþile publice. Pentru realizarea acestor obiective este necesarã încurajarea susþinerii active din partea cetãtenilor în activitatea de contracarare a coruþþiei.

Republica Moldova a declarat integrarea europeanã drept o direcþie strategicã de dezvoltare a țãrii, iar valorile europene presupun responsabilitatea autoritãþilor publice și societãþii civile în egalã mãsurã pentru viitorul țãrii și al poporului. În dorinþa noastrã de a face parte din marea familie europeanã, formulatã deziderat ireversibil, conștientizãm cã evoluþia societãþii moldovenesti trebuie sã reprezinte un interes naþional.

Dezvoltarea continuã a dialogului deschis cu cetãþeanul este dictatã de necesitatea edificãrii unei societãþi civile viabile în Republica Moldova care, fiind privitã prin prisma valorilor si principiilor democratice, este plasatã printre elementele fundamentale ale unui stat de drept. Totodatã, democraþia spre care aspirã orice comunitate identificã societatea civilã drept un veritabil gardian al valorilor democratice, un bastion al libertãþilor individuale.

În acest context, necesitatea facilitãrii cooperãrii tuturor instituþiilor cu atribuþii în domeniul prevenirii coruþþiei cu societatea civilã se impune în perspectiva încurajãrii iniþiativelor civice și conștientizãrii problemelor ce țin de acest fenomen antisocial, inclusiv a importanþei acestui dialog pentru interesele societãþii.

Într-o societate cu o democraþie dezvoltatã poate fi creat un cadru favorabil pentru dezbaterile subiectelor de interes public sporit cum sunt problemele coruþþiei, iar cetãtenii noștri trebuie sã fie implicaþi cât mai activ în procesul de contracarare a acesteia. Spiritul de iniþiativã încurajat al cetãþeanului va avea un impact real asupra stãrii de fapt, iar societatea va putea beneficia din plin de pe urma acestuia.

În vederea sporirii coerenþei și încrederii reciproce, procesul de cooperare trebuie sã se desfășoare într-o manierã deschisã, iar mecanismul de cooperare trebuie sã fie clar pentru cetãþean și pentru opinia publicã.

Pentru a obține rezultate dorite în combaterea corupției, organele specializate în combaterea faptelor de corupție trebuie sesizate activ de populație în toate cazurile când se dețin date și informații privind săvârșirea faptelor de corupție.

Activitatea, pe care o desfășoară procurorii în cooperare operativă cu toate structurile competente ale statului și societatea civilă, cu siguranță se va solda cu punerea sub control a corupției, limitarea fenomenului infracțional în general și va consolida încrederea cetățeanului în lege și în justiție.

În această ordine de idei, în numele organelor Procuraturii îndemn cetățenii să se încadreze activ în procesul de eradicare a acestui fenomen rușinos, iar cooperarea eficientă în acest domeniu și eforturile comune, în final, vor fi în măsură să potențeze capacitatea de acțiune împotriva corupției și altor infracțiuni de acest gen.

Profitând de ocazie, îmi exprim speranța că prezentul ghid va facilita dialogul cu cetățeanul și se vor obține efectele scontate. Vă asigur că întreg corpul de procurori va combate cu abnegație și va depune continuu toate eforturile pentru a obține rezultate notabile în diminuarea la maximum a fenomenului corupției.

**Valeriu Balaban,
Procuror General**

1. Ce este corupția?

1.1 Definierea corupției și a protecționismului prin prisma legislației naționale și internaționale

Atât în actele internaționale, cât și în actele naționale, corupția este reglementată ca un fenomen antisocial.

Pornind de la prevederile actelor internaționale care, conform art. 4 din *Constituție*, au prioritate față de cele naționale, noțiunea de corupție este reglementată în *Convențiile penală și civilă ale Consiliului Europei privind corupția*.

Convenția penală a Consiliului Europei privind corupția (Strasbourg, 27.01.1999) definește corupția în cele două forme de săvârșire ale ei (activă și pasivă), în ambele sectoare (public și privat). Conform *Convenției penale privind corupția*, corupția este definită sub diferite forme.

Corupția activă constituie actele comise intenționat, de orice persoană, cu scopul de a propune, a oferi sau a da, direct sau indirect, orice avantaj nedatorat unui agent public, pentru el însuși sau pentru altcineva, pentru ca el să înfăptuiască sau să se abțină să înfăptuiască un act în exercițiul funcțiunii lor.

Corupția pasivă a agenților publici naționali sunt actele comise intenționat de către persoane cu funcții de răspundere, atunci când una dintre aceste persoane solicită ori primește, direct sau indirect, orice avantaj nedatorat pentru ea însăși sau pentru oricine altcineva sau acceptă oferirea acestuia sau promisiunea de a îndeplini sau de a se abține de la îndeplinirea unui act în exercițiul funcțiilor lor.

Corupția activă în sectorul privat sunt actele comise intenționat, în cadrul activității comerciale, prin faptul de a promite, a oferi sau a da, direct sau indirect, orice avantaj nedatorat oricărei persoane care conduce sau

este angajată în cadrul unei entități din sectorul privat, pentru ea însăși sau pentru altcineva pentru ca persoana să înfăptuiască sau să se abțină de la înfăptuirea unui act de violare a îndatoririlor sale.

Corupția pasivă în sectorul privat constituie actele comise intenționat, în cadrul unei activități comerciale, prin acțiunea de solicitare sau primire, direct sau indirect, sau prin intermediul unei terțe persoane, a unui avantaj nedatorat sau acceptarea ofertei ori promisiunii, pentru ea însăși sau pentru oricine altcineva, pentru ca ea să înfăptuiască sau să se abțină de la înfăptuirea unui act de violare a îndatoririlor sale, pentru orice persoană care conduce sau lucrează pentru o entitate a sectorului privat.

Ca o faptă care, în esență, constituie un act de corupție, *Convenția penală* definește **traficul de influență** ca acțiuni comise intenționat, prin propunerea, oferirea sau darea, direct sau indirect, a oricărui avantaj nedatorat ca remunerare la orice persoană care afirmă sau confirmă că este capabilă să exercite o influență asupra luării deciziei de către o persoană cu funcții de răspundere. Avantajul nedatorat poate fi pentru persoana care l-a solicitat sau pentru altcineva.

Totodată, traficul de influență poate fi comis prin faptul de a solicita, de a primi sau de a accepta oferta sau promisiunea în calitate de remunerare pentru așa-numita influență, fie că influența să fie sau nu exercitată, sau că influența presupusă a produs sau nu rezultatul scontat.

La nivel național, potrivit prevederilor art. 2 din *Legea nr. 900-XIII din 27 iunie 1996 privind combaterea corupției și protecționismului* (în continuare – *Legea nr. 900 din 27 iunie 1996*), **corupția** este un fenomen antisocial ce reprezintă o înțelegere ilegală între două părți, una propunând sau promițând privilegii sau beneficii nelegitime, cealaltă, antrenată în serviciul public, consimțind sau primindu-le în schimbul executării sau neexecutării unor anumite acțiuni funcționale ce conțin elemente ale infracțiunii prevăzute în *Codul penal*.

Totodată, *Legea nr. 900-XIII din 27 iunie 1996* definește și altă acțiune care constituie o formă a corupției – **protecționismul**, care reprezintă o acțiune sau inacțiune a factorului de decizie vizând protejarea în rezolvarea

unor probleme a persoanelor interesate, prin atitudine favorabilã faþã de ele, indiferent de motivele de care s-au condus, care nu conþine elemente ale infraþiunii.

Toate faptele de coruþie reprezintã folosirea abuzivã a puterii publice, în scopul satisfacerii unor interese personale sau de grup.

Þinând cont de prevederile convenþiilor internaþionale, precum și de pericolul social al acþiunilor de coruþie, acestea au fost calificate în *Codul penal al Republicii Moldova* ca infraþiuni, fiind delimitate în infraþiuni comise în sectorul public și infraþiuni comise în sectorul privat.

Infraþiuni de coruþie comise în sectorul public

Coruperea pasivã (art. 324 din *Codul penal*) constituie fapta persoanei cu funcþie de rãspundere care ***pretinde ori primește*** oferte, bani, titluri de valoare, alte bunuri sau avantaje patrimoniale, fie ***acceptã*** servicii, privilegiu sau avantaje, ce nu i se cuvin, pentru a îndeplini sau nu, ori pentru a întârzia sau grãbi îndeplinirea unei acþiuni ce ține de obligaþiile ei de serviciu, ori pentru a îndeplini o acþiune contrar acestor obligaþii, precum și pentru a obține de la autoritãți distincþii, funcþii, piețe de desfacere sau o oarecare decizie favorabilã.

Coruperea activã (art. 325 din *Codul penal*) ***este promisiunea, oferirea sau darea*** unei persoane cu funcþie de rãspundere, personal sau prin mijlocitor, a ofertelor, banilor, titlurilor de valoare, altor bunuri sau avantaje patrimoniale, servicii, privilegiu sau avantaje, ce nu i se cuvin, pentru a îndeplini sau nu, ori pentru a întârzia sau grãbi îndeplinirea unei acþiuni ce ține de obligaþiile ei de serviciu, ori pentru a îndeplini o acþiune contrar acestor obligaþii, precum și pentru a obține de la autoritãți distincþii, funcþii, piețe de desfacere sau o oarecare decizie favorabilã.

Traficul de influenþã (art. 326 din *Codul penal*) reprezintã ***primirea sau extorcarea*** de bani, titluri de valoare, alte bunuri sau avantaje patrimoniale, acceptarea de servicii, bunuri sau avantaje, personal sau prin mijlocitor, pentru sine sau pentru o altã persoanã, sãvârșite intenþionat de cãtre o persoanã care are influenþã sau care susține cã are influenþã asupra unui

funcționar, în scopul de a-l face să îndeplinească ori să nu îndeplinească acțiuni ce intră în obligațiile lui de serviciu, indiferent dacă asemenea acțiuni au fost sau nu săvârșite.

Totodată, Codul penal prevede ca infracțiuni asemănătoare cu corupția faptele utilizării de către persoane a atribuțiilor de serviciu în interes personal sau material.

Abuzul de putere sau abuzul de serviciu (art. 327 din *Codul penal*) reprezintă folosirea intenționată de către o persoană cu funcție de răspundere a situației de serviciu, în interes material ori în alte interese personale, dacă aceasta a cauzat daune în proporții considerabile intereselor publice sau drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice.

Delapidarea averii străine, cu folosirea situației de serviciu (art. 191 alin. (2) lit. d) din *Codul penal*), adică însușirea ilegală a bunurilor altei persoane (până la 10000 lei), încredințate în administrarea vinovatului, cu folosirea situației de serviciu.

Însușirea în proporții mari (de la 10000 lei) *și deosebit de mari* (de la 30000 lei) a bunurilor altei persoane încredințate în administrarea vinovatului, cu folosirea situației de serviciu (art. 195 din *Codul penal*).

Primirea unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației (art. 256 din *Codul penal*), prin extorcare, de către un lucrător fără funcție de răspundere dintr-o întreprindere, instituție sau organizație, a unei remunerații pentru îndeplinirea unor lucrări sau pentru prestarea unor servicii în sfera comerțului, alimentației publice, transportului, deservirii sociale, comunale, medicale sau de altă natură, lucrări și servicii ce țin de obligațiile de serviciu ale acestui lucrător.

Primirea de către un funcționar a recompensei ilicite (art. 330 din *Codul penal*) – adică primirea de către un funcționar al autorității publice, al altei instituții, întreprinderi sau organizații de stat, care nu este persoană cu funcție de răspundere, a unei recompense ilicite sau a unor avantaje patrimoniale pentru îndeplinirea unor acțiuni sau acordarea de servicii ce țin de obligațiile lui de serviciu.

Acțiunile de corupție comise de către persoanele care nu sunt angajați ai întreprinderilor și instituțiilor de stat se prevăd în Codul penal separat de cele menționate mai sus:

Luarea de mită (art. 333 din *Codul penal*) de către o persoană care gestionează o organizație comercială, obștească sau o altă organizație nestatală sub formă de bani, titluri de valoare, alte bunuri sau avantaje patrimoniale, acceptarea de servicii, privilegii sau avantaje, ce nu i se cuvin, pentru a îndeplini sau nu ori de a întârzia sau grăbi îndeplinirea unei acțiuni în interesul mituitului sau al persoanelor pe care le reprezintă, dacă asemenea acțiune intră în obligațiile de serviciu ale mituitului.

Darea de mită (art. 334 din *Codul penal*) de către oricine persoanei care gestionează o organizație comercială, obștească sau o altă organizație nestatală sub formă de bani, titluri de valoare, alte bunuri sau avantaje patrimoniale, acceptarea de servicii, privilegii sau avantaje, ce nu i se cuvin, pentru a îndeplini sau nu ori de a întârzia sau grăbi îndeplinirea unei acțiuni în interesul mituitului sau al persoanelor pe care le reprezintă, dacă asemenea acțiune intră în obligațiile de serviciu ale mituitului.

Abuzul de serviciu (art. 335 din *Codul penal*) reprezintă folosirea intenționată de către o persoană care gestionează o organizație comercială, obștească sau o altă organizație nestatală a situației de serviciu, în interes material ori în alte interese personale, dacă aceasta a cauzat daune în proporții considerabile intereselor publice sau drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice.

Este important de a cunoaște că în lege este prevăzută și pedeapsa administrativă în formă de amendă sau destituire din funcția deținută pentru unele fapte din domeniul corupției.

Astfel, conform *Codului cu privire la contravențiile administrative*, sunt sancționate următoarele fapte:

protecționismul – acțiunea sau inacțiunea persoanei cu funcții de răspundere în scopul protejării persoanelor interesate în soluționarea problemelor lor, acordării de divers sprijin, indiferent de motivele de care s-a condus protectorul, care nu conține elemente ale infracțiunii;

nerespectarea prevederilor Legii privind combaterea corupției și protecționismului, adică eschivarea intenționată a conducătorilor de autorități publice, de alte instituții, întreprinderi și organizații de stat de la luarea măsurilor de rigoare față de funcționarii subalterni vinovați de săvârșirea unor acte de corupție și protecționism.

1.2 Cine poate comite infracțiuni de corupție și cele asemănătoare cu aceasta?

Subiect al infracțiunii de **corupere pasivă** poate fi numai persoana care cade sub incidența prevederilor art.123 din *Codul penal*, adică:

a) persoană cu funcții de răspundere – este persoana, căreia, într-o întreprindere, instituție, organizație de stat sau a administrației publice locale ori într-o subdiviziune a lor, i se acordă, permanent sau provizoriu, prin stipularea legii, prin numire, alegere sau în virtutea unei însărcinări, anumite drepturi și obligații în vederea exercitării funcțiilor autorității publice sau a acțiunilor administrative de dispoziție ori organizatorico-economice.

Persoane cu funcții de răspundere sunt:

- deputații;
- membrii Guvernului;
- consilierii;
- judecătorii;
- procurorii și adjuncții acestora;
- ofițerii de urmărire penală;
- executorii judecătorești;
- colaboratorii organelor de poliție;
- colaboratorii Serviciului de Informație și Securitate;
- colaboratorii diferitelor inspecții de stat și de control (Inspectoratul Fiscal, Garda Forestieră, Serviciul Protecției Muncii etc.);

b) persoana cu înaltă funcție de răspundere este persoana al cărei mod de numire și alegere este reglementat de *Constituția Republicii Moldova* și de legile organice. Aceeași calitate o au și persoanele, cărora persoana cu înaltă funcție de răspundere le-a delegat împuternicirile sale.

Persoane cu înaltã funcþie de rãspundere sunt:

- Preþedintele Republicii Moldova;
- Preþedintele, vicepreþedinþii þi deputaþii Parlamentului;
- Prim-ministrul þi membrii Guvernului;
- Judecãtorii din instanþele de judecatã de toate nivelurile;
- Magistraþii Consiliului Superior al Magistraturii;
- Procurorul General þi procurorii ierarhic inferiori;
- Judecãtorii Curþii Constituþionale;
- Preþedintele þi membrii Curþii de Conturi .

Subiect al infracþiunii de corupere activã poate fi orice persoanã fizicã responsabilã care a atins vârsta de 16 ani þi care poate activa de sine stãtãtor sau cu participaþie sub formã de coautorat sau complicitate.

Persoana care a promis, a oferit, a dat bunuri ori a realizat serviciile este liberatã de rãspundere penalã dacã banii, bunurile þi alte avantaje au fost estorcate de la ea sau dacã persoana s-a autodenunþat, neþtiind cã organele de urmãrire penalã cunosc infracþiunea pe care a sãvârþit-o, sau a denunþat anticipat fapta.

Subiect al infracþiunii de trafic de influenþã poate fi orice persoanã responsabilã care a atins vârsta de 16 ani.

Pentru a fi subiect al acestei infracþiuni este necesar ca:

- fãptuitorul sã aibã influenþã sau sã lase sã se creadã cã are influenþã asupra funcþionarului public care urmeazã sã-þi îndeplineascã ori sã nu-þi îndeplineascã atribuþiile de serviciu;
- fãptuitorul sã promitã intervenþia sa pe lângã un funcþionar spre a-l determina sã facã sau sã nu facã un act care depinde de funcþiile lui de serviciu;
- acþiunea pe care trebuie sã o facã funcþionarul în folosul persoanei interesate sã urmeze dupã acþiunile fãptuitorului care a promis, a pretins, a acceptat, a primit bunuri, bani etc.

În cazul în care făptuitorul nu a intervenit către funcționarul vizat în interesul persoanei respective, iar funcționarul a îndeplinit actul solicitat și făptuitorul știa despre aceasta, fapta nu constituie **trafic de influență**, ci **escrocherie**.

Subiect al infracțiunilor de abuz de putere și abuz de serviciu (art. 327 din *Codul penal*) poate fi orice funcționar public sau orice alt funcționar al organelor de drept cu funcție de răspundere, care obține calitatea de autor al infracțiunii. Orice alte persoane care participă la infracțiune apar în calitate de organizatori, instigatori, complici sau coautori.

Subiect al infracțiunii de primire de către un funcționar a recompensei ilicite pot fi toți funcționarii din organele autorității publice, administrației publice centrale și locale, din instituții, întreprinderi și organizații de stat, care **nu sunt persoane cu funcții de răspundere**, însă care primesc recompense ilicite, avantaje patrimoniale pentru îndeplinirea unor acțiuni ce țin de obligațiile lor de serviciu.

Subiect al infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației se consideră persoana fizică responsabilă care a atins vârsta de 16 ani, se află în relații de muncă cu întreprinderea, instituția, organizația, indiferent de tipul de proprietate și forma juridică de organizare a acesteia și în cadrul căreia persoana nu ocupă o funcție de răspundere. Relațiile de muncă pot fi permanente ori temporare.

Subiect al infracțiunilor de delapidare a averii străine cu folosirea situației de serviciu, precum și **însușirea în proporții mari** (de la 10000 lei) și **deosebit de mari** (de la 30000 lei) este persoana fizică responsabilă care a atins vârsta de 16 ani.

Pentru delapidarea averii străine este caracteristic faptul că poate fi săvârșită numai de un funcționar sau de alt salariat, care gestionează sau administrează bunurile din avutul proprietarului.

Delapidare a averii străine trebuie calificate acțiunile persoanelor care, conform funcțiilor lor de răspundere, raporturilor contractuale sau însărcinării speciale a proprietarului, înfăptuiesc în privința bunurilor încredin-

țate împuternicirile de dispunere, administrare, transportare sau păstrare (depozitar, expeditor, casier etc.). De obicei cu aceste persoane proprietarul încheie contracte de răspundere materială deplină pentru averea încredințată.

Subiect al infracțiunii de luare de mită poate fi persoana care gestionează o organizație comercială, obștească sau altă organizație nestatală, căreia în organizația indicată sau într-o subdiviziune a acesteia, i se acordă, permanent sau provizoriu, prin numire, alegere sau în virtutea unei însărcinări, anumite drepturi și obligații în vederea exercitării funcțiilor sau acțiunilor administrative de dispoziție ori organizatorico-economice.

Subiect al infracțiunii de dare de mită poate fi orice persoană pasibilă de răspundere penală. Infracțiunea poate fi săvârșită de o singură persoană care a atins vârsta de 16 ani sau prin coautorat, instigare, complicitate.

Subiect al infracțiunii de abuz de serviciu (art. 335 din *Codul penal*) poate fi persoana care gestionează o organizație comercială, obștească sau altă organizație nestatală, căreia, în organizația indicată sau într-o subdiviziune a acesteia, i se acordă, permanent sau provizoriu, prin numire, alegere sau în virtutea unei însărcinări, anumite drepturi și obligații în vederea exercitării funcțiilor sau acțiunilor administrative de dispoziție ori organizatorico-economice.

Pentru comiterea contravențiilor de **protecționism** și **nerespectarea prevederilor Legii privind combaterea corupției și protecționismului** poate fi trasă la răspundere persoana cu funcții de răspundere, căreia în autoritățile publice, într-o întreprindere, instituție, organizație, indiferent de tipul de proprietate și forma juridică de organizare, i se acordă, permanent sau provizoriu, în virtutea legii, prin numire, alegere sau prin încredințarea unei însărcinări, anumite drepturi și obligații în vederea exercitării funcțiilor autorității publice sau a acțiunilor administrative de dispoziție ori organizatorico-economice.

Este de menționat că aceste persoane sunt trase la răspundere administrativă pentru nerespectarea prevederilor actelor juridice, a căror îndeplinire intră în îndatoririle lor de serviciu.

2. Răspunderea pentru corupție

2.1 Răspunderea pentru săvârșirea actelor de corupție

Conform *Legii nr. 900-XIII din 27 iunie 1996*, funcționarii vinovați de săvârșirea actelor de corupție sunt trași la răspundere în conformitate cu *Codul penal (CP)*, cu privarea de dreptul de a ocupa funcții în serviciul public în decursul a 5 ani, iar funcționarii vinovați de săvârșirea unor acte de protecționism sunt trași la răspundere administrativă și destituiți.

Conducătorii de autorități publice, de alte instituții, de întreprinderi și organizații de stat sunt obligați să ia măsurile de rigoare față de funcționarii din subordine vinovați de săvârșirea unor acte de corupție și de protecționism și să le aducă la cunoștința Centrului pentru Combaterea Crimelor Economice și Corupției, Serviciului de Informații și Securitate, Procuraturii Generale, Curții de Conturi.

Pentru **infraacțiunile de corupție și pentru cele asemănătoare cu corupția** legislația națională prevede diverse forme de pedepse:

corupere pasivă (art. 324 din CP)	<u>amendă</u> de la 20000 lei până la 100000 lei <i>sau</i> <u>închisoare</u> de la 3 până la 15 ani; <i>în ambele cazuri cu</i> <u>privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții</u> <i>sau</i> <u>de a exercita o anumită activitate</u> până la 5 ani
corupere activă (art. 325 din CP)	<u>amendă</u> de la 40000 lei până la 80000 lei <i>și</i> <u>închisoare</u> de la 2 până la 12 ani
trafic de influență (art. 326 din CP)	<u>amendă</u> de la 10000 lei până la 60000 lei <i>sau</i> <u>închisoare</u> de la 2 până la 10 ani
abuz de putere sau abuz de serviciu (art. 327 din CP)	<u>amendă</u> de la 3000 lei până la 20000 lei <i>sau</i> <u>închisoare</u> până la 10 ani; <i>în ambele cazuri cu sau fără</i> <u>privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții</u> <i>sau</i> <u>de a exercita o anumită activitate</u> până la 5 ani

primirea unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației (art. 256 din CP)	<u>amendă</u> de până la 8000 lei <i>sau</i> <u>munca neremunerată în folosul comunității</u> de la 120-180 de ore <i>sau</i> <u>închisoare</u> până la 2 ani
primirea de către un funcționar a recompensei ilicite (art. 330 din CP)	<u>amendă</u> de până la 20000 lei <i>sau</i> <u>închisoare</u> până la 6 ani; <i>în ambele cazuri cu sau fără</i> <u>privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții</u> sau a exercita o anumită activitate până la 5 ani
luarea de mită (art. 333 din CP)	<u>amendă</u> de până la 60000 lei <i>sau</i> <u>închisoare</u> până la 15 ani; <i>în ambele cazuri cu</i> <u>privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții</u> sau a exercita o anumită activitate până la 5 ani
darea de mită (art. 334 din CP)	<u>amendă</u> de până la 40000 lei <i>sau</i> <u>închisoare</u> până la 10 ani
abuz de serviciu (art. 335 din CP)	<u>amendă</u> de până la 16000 lei <i>sau</i> <u>închisoare</u> până la 7 ani; <i>în ambele cazuri cu sau fără</i> <u>privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții</u> sau a exercita o anumită activitate până la 5 ani
delapidarea averii străine, cu folosirea situației de serviciu (art. 191 din CP, al. 2 lit. d)	<u>amendă</u> până la 20000 lei <i>sau</i> <u>închisoare</u> până la 7 ani; <i>în ambele cazuri cu</i> <u>privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții</u> sau a exercita o anumită activitate până la 5 ani
însușirea în proporții mari și deosebit de mari (art. 195 din CP)	<u>închisoare</u> până la 25 ani <i>cu sau fără</i> <u>privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții</u> sau a exercita o anumită activitate până la 5 ani

Pentru comiterea contravențiilor de **protecționism și nerespectare a prevederilor Legii privind combaterea corupției și protecționismului** este prevăzută pedeapsa sub formă de amendă administrativă în mărime de până la 1000 lei.

Conform Codului penal, persoana care a promis, oferit sau a dat bani, titluri de valoare, alte bunuri sau avantaje patrimoniale, servicii, privilegii sau avantaje, ce nu i se cuvin funcționarului, este liberată de răspundere penală dacă ele i-au fost extorcate sau dacă persoana s-a autodenunțat, neștiind că organele de urmărire penală sunt la curent cu infracțiunea pe care a săvârșit-o.

2.2 Necesitatea prevenirii și combaterii corupției

Corupția, fiind unul din factorii care afectează buna funcționare a instituțiilor statale, a sistemului democratic și a concurenței loiale, constituie principalul obstacol în dezvoltarea social-economică a țării. Totodată, necesitatea prevenirii și combaterii acestui flagel social este determinată de aspirațiile Republicii Moldova de a adera la Comunitatea Europeană.

Facilitățile obținute de cetățean prin acțiuni de colaborare cu funcționarul corupt, în cele mai frecvente cazuri, vor avea efecte negative asupra însăși persoanei care a beneficiat de comportamentul și acțiunile corupte ale funcționarului. Aceasta se explică prin crearea unei mentalități comune atât a funcționarului corupt, cât și a persoanei care obține beneficii din acțiunile ilegale ale acestui funcționar de utilizare a relațiilor de corupție pentru atingerea scopurilor urmărite, ceea ce treptat ar putea deveni o normă unanim acceptată.

Inițial, persoana obține benevol o favoare ilegală contra remunerării ilicite a funcționarului. Ulterior această remunerare va fi estorcată de către funcționarul obișnuit cu comportamentul de tolerare a corupției, inclusiv și pentru satisfacerea unui drept legitim al cetățeanului. Această practică creează un cerc vicios în care se includ benevol sau nu și alți cetățeni, erodând societatea din interior.

2.3 Legislația care reglementează activitatea de prevenire și combatere a corupției

Acte internaționale:

- Convenția penală a Consiliului Europei privind corupția (Strasbourg, 27.01.1999);
- Convenția civilă a Consiliului Europei privind corupția (Strasbourg, 04.11.1999).

Acte legislative naționale:

- Legea privind combaterea corupției și protecționismului;
- Codul penal;
- Codul cu privire la contravențiile administrative;
- Hotărârea Parlamentului privind aprobarea Strategiei naționale de prevenire și combatere a corupției și Planul național de prevenire și combatere a corupției;
- Legea cu privire la Centrul pentru Combaterea Crimelor Economice și Corupției,
- Legea cu privire la Procuratură;
- Legea cu privire la poliție.

2.4 Participarea societății civile la prevenirea și combaterea corupției

Un cetățean obișnuit ar susține concret și eficace organele cu atribuții de prevenire și combatere a corupției, în special prin:

- implicarea activă în procesul de descoperire a faptelor de corupție, facilitând astfel cercetarea și judecarea acestora;
- comunicarea organelor de urmărire penală, cu promptitudine, a oricăror indicii referitoare la fapte de corupție;
- sesizarea organelor competente pentru efectuarea urmăririi penale în cazul faptelor de corupție prin depunerea de plângeri penale sau denunțuri.

Un obiectiv major al politicii de prevenire a corupției îl constituie implicarea societății civile în prevenirea corupției și informarea opiniei publice cu privire la cauzele și consecințele corupției.

Întru dezvoltarea cooperării inter-instituționale și a relațiilor cu societatea civilă în activitatea de prevenire și combatere a corupției se recurge la:

- facilitarea cooperării între instituțiile cu atribuții în domeniul prevenirii corupției, precum și între acestea și societatea civilă;
- coordonarea eforturilor acestor instituții prin facilitarea schimbului de informații, încurajarea desfășurării în comun a unor acțiuni, obținerea de resurse umane sau tehnice necesare unor acțiuni de amploare, identificarea și eliminarea principalelor impedimente apărute în practică;
- oferirea de către autorități a unor informații complete și coerente despre activitățile întreprinse în acest domeniu.

Rolul organizațiilor neguvernamentale

Organizațiile neguvernamentale sunt antrenate activ în prevenirea și combaterea corupției prin formularea, promovarea și implementarea diverselor activități anticorupție, realizarea unor măsuri organizatorice și practice concrete chemate de a contribui la dezvoltarea cooperării cu organele guvernamentale. Paralel cu organele de drept ele pot să acorde consultanță și asistență de specialitate necesară.

Rolul mass-media

Rolul mass-media în prevenirea și combaterea corupției constă în sensibilizarea opiniei publice față de fenomenul corupției și activitatea autorităților în domeniul prevenirii și controlului social al acestuia, organizarea sistematică a unor conferințe de presă și briefing-uri la televiziune și radio pentru familiarizarea populației cu realizările din domeniu. În acest sens este utilă conlucrarea cu mass-media atât a organelor de stat cu atribuții de combatere a corupției pentru a arăta cazurile de corupție investigate și pedepsele aplicate, cât și a cetățenilor pentru a stabili opinia publică față de anumite cazuri de corupție și calitatea activității organelor de drept.

Educația civică

Educația civică, îndeosebi în rândurile tineretului, reprezintă o latură importantă a prevenirii fenomenului corupției, care impune derularea unor programe specifice în centrele de învățământ, în special în instituțiile de învățământ preuniversitar general și în cele de învățământ superior.

Scopul acțiunilor educaționale anticorupție este de a informa cetățenii Republicii Moldova despre pericolul corupției, de a le inocula intoleranța față de corupție și de a încuraja activitățile de combatere a ei.

Cetățenii Republicii Moldova urmează a fi informați mai amplu despre drepturile omului, posibilitățile lor de luptă activă împotriva corupției, în condițiile conștientizării de către societatea civilă a pericolului major pe care îl prezintă fenomenul corupției.

Populația poate contribui la prevenirea și combaterea corupției, dar nu conștientizează rolul ei potențial în acest proces.

Este de remarcat că în acest scop Centrul pentru Combaterea Crimelor Economice și Corupției (CCCEC) de comun cu organizațiile neguvernamentale realizează o serie de acțiuni (seminare, training-uri, emisiuni la radio și televiziune etc.) chemate să evidențieze pericolul și consecințele corupției, să sugereze măsuri de prevenire și combatere a corupției, precum și să formeze o atitudine de intoleranță a publicului față de acest fenomen.

3. Organe abilitate cu atribuții de prevenire și combatere a corupției

1) Procuratura Republicii Moldova (subdiviziunile Procuraturii Generale, procuraturile teritoriale și specializate):

Procuratura Generală

mun. Chișinău
str. Bănulescu Bodoni, 26
procuror@gov.md
tel. 225075

Procuratura sect. Centru

mun. Chișinău
bd. Ștefan cel Mare și Sfânt,, 73
proc-ccc@gov.md
tel. 274417

Procuratura Anticorupție

mun. Chișinău
bd. Ștefan cel Mare și Sfânt, 198
proc-ant@gov.md
tel. 275195

Procuratura sect. Ciocana

mun. Chișinău
bd. Mircea cel Bătrân, 24
proc-cci@gov.md
tel. 488420

Procuratura mun. Chișinău

mun. Chișinău
bd. Ștefan cel Mare și Sfânt, 198
proc-mc@gov.md
tel. 244091, 296314

Procuratura sect. Râșcani

mun. Chișinău
str. Kiev, 3a
proc-crs@gov.md
tel. 323519

Procuratura sect. Botanica

mun. Chișinău
str. Teilor, 10
proc-cbo@gov.md
tel. 777845

Procuratura

mun. Bălți
str. Libertății, 10
proc-mbl@gov.md
tel. 023122235

Procuratura sect. Buiucani

mun. Chișinău
str. 31 August, 96
proc-cbu@gov.md
tel. 237866

Procuratura raionului

Anenii Noi
str. Suvorov, 8
proc-an@gov.md
tel. 026522990

**Procuratura
mun. Bender**

str. Dzerjinschii, 46
proc-mb@gov.md
tel.023228817

**Procuratura
raionului Basarabeasca**

str. K. Marx, 26
proc-bs@gov.md
tel. 029722226

**Procuratura
raionului Briceni**

str. Independenþei, 40
proc-br@gov.md
tel. 024722990

**Procuratura
raionului Cantemir**

str. Testemiþeanu, 3
proc-ct@gov.md
tel. 027322320

**Procuratura
raionului Cahul**

str. bd. Victoriei, 11
proc-jch@gov.md
tel. 029923758

**Procuratura
raionului Ciadir-Lunga**

str. Lomonosov, 15
proc-cg@gov.md
tel. 029122912

**Procuratura
raionului Cimiþlia**

str. C. Stamati, 4
proc-cm@gov.md
tel. 024122990

**Procuratura
raionului Cãlãraþi**

str. Alexandru cel Bun,149
proc-cl@gov.md
tel. 024422437

**Procuratura
raionului Comrat**

str. Puþkin, 13
proc-co@gov.md
tel.029822995

**Procuratura
raionului Donduþeni**

str. Independenþei, 43
proc-dn@gov.md
tel. 025122990

**Procuratura
raionului Drochia**

str. Cecali, 16
proc-dr@gov.md
tel.025222990

**Procuratura
raionului Dubãsari**

s. Ustia str. Ștefan cel Mare și Sfânt, 30
proc-dub@gov.md
tel. 0 24855218

**Procuratura
raionului Edineț**
str. O. Cirimpei, 38
proc-jed@gov.md
tel. 024622090

**Procuratura
raionului Singerei**
str. Testemițenu, 4
proc-sg@gov.md

**Procuratura
militară Cahul**
proc-milch@gov.md
tel. 029927866

Procuratura raionului Ialoveni
str. Ștefan cel Mare și Sfânt, 39
proc-il@gov.md
tel. 026822990

Procuratura raionului Leova
str. Ștefan cel Mare și Sfânt, 49
proc-lv@gov.md
tel. 026322990

Procuratura raionului Ocnîța
str. Victoriei, 82a
proc-oc@gov.md
tel. 0271-21495

**Procuratura
raionului Nisporeni**
str. Alexandru cel Bun, 5
proc-ns@gov.md
tel. 026422990

**Procuratura
raionului Florești**
str. A. Brânză, 15
proc-fr@gov.md
tel. 025021453

**Procuratura
raionului Glodeni**
str. Suveranității, 24
proc-gl@gov.md
tel. 024922990

**Procuratura
raionului Criuleni**
str. Igor Șevciuc, 5
proc-cr@gov.md
tel. 024822990

**Procuratura
raionului Căușeni**
str. A. Mateevici, 9
proc-jtg@gov.md
tel. 024323556
tel. 026223235

**Procuratura
raionului Hîncești**
str. 31 August, 1
proc-hn@gov.md
tel. 026923352

**Procuratura
raionului Orhei**
str. Vasile Mahu, 142
proc-jor@gov.md
tel. 023522990

Procuratura raionului Rezina

str. Păcii, 23a
proc-rz@gov.md
tel. 025422990

Procuratura raionului Riscani

str. 31 August, 10
proc-rs@gov.md
tel. 025622990

Procuratura raionului Șoldanești

str. Mareșal Jucov, 12
proc-sd@gov.md
tel. 027222490

Procuratura raionului Strășeni

str. S. Lazo, 4
proc-st@gov.md
tel. 023722990

Procuratura raionului Soroca

str. Alexandru cel Bun, 19
proc-jsr@gov.md
tel. 023022990

**Procuratura
raionului Ștefan Vodă**

str. Păcii, 3
proc-sv@gov.md
tel. 024222990

**Procuratura
raionului Taraclia**

str. Păcii, 13
proc-jtr@gov.md
tel. 029423990

Procuratura raionului Telenești

str. Ștefan cel Mare și Sfânt, 6
proc-tl@gov.md
tel. 025824592

Procuratura raionului Ungheni

str. Națională, 23
proc-un@gov.md
tel. 0 23622990

Procuratura UTA Găgăuzia

or. Comrat,
str. Komsomolului, 23 a
proc-ga@gov.md
tel. 029822561

Procuratura raionului Vulcănești

str. Gagarin, 52
proc-vl@gov.md
tel. 029322990

**Procuratura
militară Chișinău**

str. Columna, 143
proc-milc@gov.md
tel. 211583

Procuratura militară Bălți

str. Moscovei, 15
proc-milbl@gov.md
tel. 0 23123461

Procuratura de transport

str. Copăcenii, 31
proc-trans@gov.md
tel. 254101

2) Centrul pentru Combaterea Crimelor Economice și Corupției;

mun. Chișinău

bd. Ștefan cel Mare și Sfânt, 198

dga.@cceec.md

tel. 223583

3) Ministerul Afacerilor Interne

mun. Chișinău

bd. Ștefan cel Mare și Sfânt, 75

www.mai.md

tel. 226574, 224547

4) Serviciul de Informații și Securitate

mun. Chișinău

bd. Ștefan cel Mare și Sfânt, 166

sis@sis.md

tel. 239625, 239243

5) Consiliul Suprem de Securitate

mun. Chișinău

bd. Ștefan cel Mare și Sfânt, 154

v.enicov@prm.md

tel. 504221, 504253

6) Comisia Parlamentară pentru Securitatea Națională, Apărare și Ordinea Publică

mun. Chișinău

bd. Ștefan cel Mare și Sfânt, 105

comsis@parlament.md

tel. 235327, 232618.

7) Curtea de Conturi

mun. Chișinău

bd. Ștefan cel Mare, 162

cdc@moldova.md

tel. 232748, 210236

4. Modalități de sesizare cu privire la cazurile de corupție a organelor competente

Conform prevederilor legislației procesual-penale, organele abilitate cu atribuții de combatere a corupției pot fi sesizate despre săvârșirea sau pregătirea pentru săvârșirea unei infracțiuni de corupere sau asemănătoare acesteia prin:

- a) *plângere* – înștiințare făcută de o persoană fizică sau de o persoană juridică, căreia i s-a cauzat un prejudiciu prin infracțiune;
- b) *denunț* – înștiințare făcută de o persoană fizică sau de o persoană juridică despre săvârșirea unei infracțiuni;
- c) *autodenunț* – înștiințare benevolă făcută de o persoană fizică sau de o persoană juridică despre săvârșirea de către ea a unei infracțiuni în cazul în care organele de urmărire penală nu sunt la curent cu această faptă.

Plângerea sau, după caz, denunțul trebuie să cuprindă:

- numele, prenumele petiționarului;
- calitatea și domiciliul petiționarului;
- descrierea faptei care formează obiectul plângerii sau denunțului;
- indicarea făptuitorului, dacă acesta este cunoscut;
- mijloacele de probă.

Plângerea sau denunțul se pot face personal sau prin reprezentantul împuternicit în condițiile legii. Plângerea poate fi făcută și de către unul dintre soți pentru celălalt soț sau de către copilul major pentru părinți.

Persoanei care face denunț sau plângere obligatoriu i se explică răspunderea penală pe care o poartă în cazul în care denunțul este intenționat calomnios, fapt care se consemnează în procesul-verbal sau, după caz, în conținutul denunțului sau al plângerii și se confirmă prin semnătura persoanei care a făcut denunțul sau plângerea.

Plângerile și denunțurile anonime nu pot servi drept temelie pentru pornirea urmăririi penale, însă, în urma controlului efectuat în baza acestor plângeri

sau denunțuri, organul de urmărire penală se poate autosesiza în vederea urmăririi penale.

Plângerea sau denunțul, făcute oral, se consemnează într-un proces-verbal semnat de persoana care declară plângerea sau denunțul și de persoana oficială a organului de urmărire penală.

Totodată, faptele de corupție pot fi depistate la inițiativa organelor de drept prin autosesizare.

Autodenunțarea

Declarația de autodenunțare se face în scris sau oral. În cazul în care autodenunțarea se face oral, despre aceasta se întocmește un proces-verbal semnat de persoana care declară plângerea sau denunțul și de persoana oficială a organului de urmărire penală, cu înregistrarea audio sau video a declarației de autodenunțare.

Persoanei care face declarație de autodenunțare, înainte de a o face, i se explică dreptul de a nu spune nimic și de a nu se autoincrimina, precum și că în caz de autocalomnie, care împiedică constatarea adevărului, ea nu va avea dreptul la repararea prejudiciului în condițiile legii, și despre aceasta se face mențiune în procesul-verbal privind autodenunțarea sau în conținutul declarației de autodenunțare.

Autodenunțarea, în cazul în care organele de urmărire penală sunt la curent cu această faptă, are importanță pentru stabilirea și identificarea făptuitorului infracțiunii și se ia în considerare, în condițiile legii, ca prezentare benevolă a făptuitorului.

Declarațiile de autodenunțare sunt recunoscute ca condiții de liberare de răspundere penală numai pentru persoanele care au comis acte de corupere activă sau dare de mită. În celelalte cazuri autodenunțarea constituie o circumstanță atenuantă la stabilirea pedepsei.

5. Modalitățile și termenul de examinare a sesizărilor cu privire la cazurile de corupție

Organele abilitate cu atribuții de combatere și prevenire a infracțiunilor de corupție sunt obligate să primească plângerile sau denunțurile referitoare la infracțiunile săvârșite, pregătite sau în curs de pregătire chiar și în cazul în care cauza nu este de competența lor.

Persoanei care a depus plângerea sau denunțul i se eliberează imediat un certificat despre acest fapt, indicându-se persoana care a primit plângerea sau denunțul și timpul când acestea au fost înregistrate.

Refuzul organului de urmărire penală de a primi plângerea sau denunțul poate fi atacat imediat judecătorului de instrucție, dar nu mai târziu de 5 zile de la momentul refuzului.

Organul de urmărire penală al Ministerului Afacerilor Interne efectuează urmărirea penală pentru orice infracțiune care nu este dată prin lege în competența altor organe de urmărire penală sau este dată în competența lui prin ordonanța procurorului.

Organul de urmărire penală al Centrului pentru Combaterea Crimelor Economice și Corupției efectuează urmărirea penală în privința infracțiunilor prevăzute în art. 191, 195, 236–261, 324–336 din *Codul penal*.

Procurorul exercită exclusiv urmărirea penală în cazurile infracțiunilor, inclusiv de corupție, săvârșite de:

- a) Președintele Republicii Moldova;
- b) deputații Parlamentului;
- c) membrii Guvernului;
- d) judecători;
- e) procurori;
- f) generali;
- g) ofițerii de urmărire penală;
- h) Procurorul General (urmărirea penală o exercită procurorul ori grupul de procurori numiți de Parlament).

Procurorul exercită conducerea acțiunilor de urmărire penală efectuate de organul de urmărire penală pe cazurile de corupție.

Organul sesizat despre pregătirea sau comiterea cazului de corupție este obligat să-și verifice competența. Dacă organul de urmărire penală constată că nu este competent a efectua urmărirea penală, imediat, dar nu mai târziu de 3 zile, trimite cauza procurorului care exercită conducerea urmăririi penale pentru a o transmite organului competent.

În cazul depistării comiterii de către persoana cu funcții de răspundere a contravențiilor de **protecționism și nerespectarea prevederilor Legii privind combaterea corupției și protecționismului**, reprezentantul organului care a constatat contravenția va întocmi în acest sens un proces-verbal care va fi trimis la CCCEC pentru examinare conform competenței.

În cazurile adoptării de către organele competente a hotărârii de refuz de a intenta proces penal sau de clasare a procesului penal cu propunerea de a trage persoana la răspundere administrativă nu se întocmește proces-verbal, dar se întocmește o ordonanță a procurorului privind intentarea procesului cu privire la contravenția administrativă.

6. Soluții adoptate de organele sesizate

Organul abilitat cu atribuții de prevenire și combatere a corupției sesizat în modul prevăzut de lege despre pregătirea sau săvârșirea faptelor de corupție dispune, prin rezoluție, începerea urmăririi penale în cazul în care, din cuprinsul actului de sesizare sau al actelor de constatare, rezultă elementele infracțiunii și nu există vreuna din circumstanțele care exclud urmărirea penală.

În cazul în care organul de urmărire penală se autosesizează în privința începerii urmăririi penale, el întocmește un proces-verbal care constituie actul de începere a urmăririi penale.

Rezoluția sau, după caz, procesul-verbal de începere a urmăririi penale, emise de organul de urmărire penală, în termen de 24 de ore de la data începerii urmăririi penale, se supun confirmării de către procurorul care efectuează conducerea activității de urmărire penală, prezentându-i-se totodată și dosarul respectiv. Concomitent cu confirmarea pornirii urmăririi penale procurorul fixează termenul de urmărire în cauza respectivă.

Dacă din cuprinsul actului de sesizare rezultă vreunul din cazurile care împiedică pornirea urmăririi penale, organul de urmărire penală înaintează procurorului actele întocmite cu propunerea de a nu porni urmărirea penală.

În cazul în care procurorul este de acord cu propunerea de a nu începe urmărirea penală, el confirmă faptul prin rezoluție motivată și anunță despre aceasta persoana care a înaintat sesizarea.

Rezoluția de neîncepere a urmăririi penale poate fi atacată prin plângere în instanța judecătorească de nivelul procuraturii respective.

7. Căile de atac ale soluțiilor adoptate de organele competente

Soluțiile adoptate de către procuror privind începerea sau neînceperea urmăririi penale în temeiul sesizării despre pregătirea sau comiterea infracțiunilor din domeniul corupției pot fi atacate la procurorul ierarhic superior, ceea ce nu împiedică atacarea acestor soluții către judecătorul de instrucție competent din raza de circumscripție a procuraturii respective.

În ceea ce privește soluțiile adoptate la examinarea actelor de constatare a contravențiilor din domeniul corupției este reglementată următoarea procedură.

Decizia asupra cazului cu privire la contravenția administrativă poate fi atacată de către persoana față de care a fost luată decizia, precum și de partea vătămată sau de reprezentantul acesteia.

Decizia organului (persoanei cu funcții de răspundere) asupra cazului cu privire la contravenția administrativă din domeniul corupției poate fi atacată, depunându-se o plângere la judecătoria de sector, municipală, a cărei hotărâre este definitivă.

Plângerea se depune organului (persoanei cu funcții de răspundere) care a pronunțat decizia asupra cazului cu privire la contravenția administrativă. În termen de 3 zile plângerea primită se trimite, împreună cu dosarul, judecătoriei de sector, municipale.

De la persoana, care a făcut o plângere împotriva deciziei cu privire la aplicarea sancțiunii administrative, inclusiv din domeniul corupției, taxa de stat nu se percepe.

Plângerea împotriva deciziei asupra cazului cu privire la contravenția administrativă poate fi depusă în decurs de 10 zile din ziua pronunțării deciziei. În cazul omiterii acestui termen din motive întemeiate, termenul acesta, la cererea persoanei, față de care a fost pronunțată decizia, poate fi restabilit de către organul (persoana cu funcții de răspundere), împuternicit să examineze plângerea.

Plângerea și protestul împotriva deciziei asupra cazului cu privire la contravenția administrativă se examinează de către judecătoria de sector, municipală, într-un termen de 10 zile din ziua primirii lor.

Decizia judecătoreiei de sector, municipale asupra cazurilor cu privire la contravențiile administrative poate fi atacată pe cale procedurală în instanța judecătorească ierarhic superioară, depunându-se o plângere, sau printr-un protest al procurorului.

8. Drepturile reclamantului (justițiabilului)

În funcție de calitatea procesuală (victimă sau parte vătămată) persoana reclamant dispune de anumite drepturi și obligații.

Victimă se consideră orice persoană fizică sau juridică căreia, prin infracțiune, i-au fost aduse daune morale, fizice sau materiale (art. 58 din *Codul de procedură penală*).

Parte vătămată (art. 59 din *Codul de procedură penală*) este considerată persoana fizică, căreia i s-a cauzat prin infracțiune un prejudiciu moral, fizic sau material, recunoscută în această calitate, conform legii prin ordonanța organului de urmărire penală, imediat după stabilirea temeiurilor de atribuire a unei asemenea calități procesuale, cu acordul victimei. În cazul în care, după recunoașterea persoanei ca parte vătămată, s-au constatat circumstanțe care atestă lipsa cauzării prejudiciului, organul de urmărire penală încetează participarea acestei persoane ca parte vătămată în procedura respectivă prin ordonanță motivată.

Victima și partea vătămată dispun de următoarele drepturi:

- cererea să fie înregistrată imediat în modul stabilit, să fie soluționată de organul de urmărire penală, iar după aceasta să fie informate despre rezultatele soluționării;
- să primească de la organul de urmărire penală certificat despre faptul că s-au adresat cu cerere sau o copie de pe procesul-verbal despre cererea orală;
- să prezinte documente și obiecte pentru confirmarea cererii lor;
- să ceară de la organul respectiv informații despre soluționarea cererii lor;
- să depună cerere pentru a fi recunoscută ca parte civilă în procesul penal;
- să retragă cererea în cazurile prevăzute de lege;
- să primească certificat despre înregistrarea cererii lor și începerea urmăririi penale sau copie de pe ordonanța de neîncepere a urmăririi penale;

- să atace ordonanța de neîncepere a urmării penale în decurs de 10 zile din momentul primirii copiei de pe ordonanța respectivă și să ia cunoștința de materialele în baza cărora a fost emisă această ordonanță;
- să cunoască esența învinuirii;
- să facă declarații și explicații;
- să ceară recuzarea persoanei care efectuează urmărirea penală, judecătorului, procurorului, expertului, interpretului, traducătorului, grefierului;
- să facă obiecții împotriva acțiunilor organului de urmărire penală sau instanței de judecată și să ceară includerea obiecțiilor sale în procesul-verbal al acțiunii respective;
- să ia cunoștința de toate procesele-verbale ale acțiunilor procesuale la care au participat, să ceară completarea lor sau includerea obiecțiilor lor în procesul-verbal respectiv;
- să ia cunoștința de materialele cauzei penale din momentul încheierii urmării penale și să noteze orice informații din dosar sau să facă copii;
- să participe la ședința de judecată, inclusiv la examinarea materialelor cauzei;
- să pledeze în dezbateri judiciare privitor la prejudiciul cauzat;
- să fie informate de organul de urmărire penală despre toate hotărârile adoptate care se referă la drepturile și interesele lor, să primească gratuit, la solicitarea lor, copii de pe aceste hotărârți, precum și de pe hotărârțile de încetare sau clasare a procesului în cauza respectivă, de neîncepere a urmării penale, copia de pe sentință, decizie sau de pe o altă hotărârte judecătorească definitivă;
- să depună plângeri împotriva acțiunilor și hotărârților organului de urmărire penală, precum și să atace hotărârțile instanței privitor la prejudiciul cauzat;
- să retragă plângerile depuse de ele sau de reprezentantul lor, inclusiv plângerile împotriva acțiunilor interzise de lege săvârșite împotriva lor;

- să facă obiecții asupra plângerilor altor participanți la proces, care i-au fost aduse la cunoștință de către organul de urmărire penală sau despre care au aflat în alte împrejurări;
- să participe la judecarea cauzei pe cale ordinară de atac;
- să fie compensate cheltuielile suportate în cauza penală și să se repare prejudiciul cauzat în urma acțiunilor nelegitime ale organului de urmărire penală;
- să se restituie bunurile ridicate de organul de urmărire penală în calitate de mijloace de probă sau prezentate de ele înseși, precum și bunurile ce le aparțin și au fost ridicate de la persoana care a săvârșit acțiunea interzisă de legea penală, să primească în original documentele care le aparțin (cu excepția bunurilor care constituie obiectul infracțiunii de corupere);
- să fie reprezentate de un apărător ales, iar dacă nu au mijloace de a plăti apărătorul, să fie asistate de un avocat din oficiu;
- poate oricând să renunțe la această calitate procesuală.

Victima și partea vătămată sunt obligate:

- să se prezinte la citarea organului de urmărire penală sau a instanței judecătorești și să dea explicații la solicitarea acestor organe;
- să prezinte, la solicitarea organului de urmărire penală, obiecte, documente și alte mijloace de probă de care dispun, precum și mostre pentru cercetare comparativă;
- să accepte a fi supuse examenului medical, la cererea organului de urmărire penală, în cazul în care ele plâng că i-au fost cauzate prejudicii fizice;
- să se supună dispozițiilor legitime ale reprezentantului organului care soluționează cererea sau ale președintelui ședinței de judecată;
- să respecte ordinea stabilită în ședința de judecată și să nu părăsească sala de ședințe fără permisiunea președintelui ședinței;
- să facă declarații la cererea organului de urmărire penală sau a instanței judecătorești;

- la cererea organului de urmărire penală, să fie supuse unei expertize, în condiții de ambulator, pentru a se verifica capacitatea de a înțelege just circumstanțele care au importanță pentru cauză și de a face declarații juste în privința lor, în cazul în care sunt temeieri verosimile de a pune la îndoială asemenea capacități;
- să se supună dispozițiilor legitime ale reprezentantului organului de urmărire penală și ale președintelui ședinței de judecată;
- să respecte ordinea stabilită în ședința de judecată.

Partea vătămată care refuză sau se eschivează să facă declarații poartă răspundere penală conform art. 113 din Codul penal, iar pentru declarații false cu bună-știință – conform art. 312 din Codul penal.

Este important de menționat că persoana care a dat mită poate fi recunoscută ca parte vătămată în caz de comitere a infracțiunii de corupere numai atunci când s-a estorcat mită de către funcționar, deoarece în celelalte cazuri persoanei care a dat mită nu i s-au cauzat careva pagube, ea intenționat transmite bunurile sale funcționarului corupt și aceste circumstanțe nu întrunesc condițiile pentru a fi recunoscută în calitate de parte vătămată.

9. Măsurile de protecție a victimei și a martorilor

9.1 De ce este necesară protecția de stat a martorilor?

Depistarea cazurilor de corupție este un domeniu dificil al activității organelor de drept. Obținerea declarațiilor persoanelor care ar proba faptele de corupere comise de către funcționari este practic imposibilă, fără asigurarea garanțiilor de protecție pentru martori, victime și colaboratorii organelor de drept.

Nu diferă cu mult situația nici la depistarea și investigarea cazurilor de comitere a celorlalte infracțiuni. Practica ne demonstrează că numai în condițiile asigurării protecției martorilor și a victimelor în cadrul procesului penal se poate conta pe un proces obiectiv, cu obținerea unor sentințe echitabile. În final, investiția statului în aplicarea măsurilor de protecție se reflecta în intensificarea efectului reversibil de prevenire a comiterii infracțiunilor.

Astfel, pentru societatea civilă protecția acordată de stat celor ce se implică în contracararea infracțiunilor are un aspect educativ și îi încurajează la conlucrarea cu organele de drept.

9.2 Care este cadrul legal al instituției de protecție?

Instituția de protecție a persoanelor care au participat la depistarea, prevenirea, curmarea, cercetarea și descoperirea crimelor la examinarea judiciară a dosarelor penale este reglementată de următoarele **acte legislative naționale**:

- Legea nr. 1458-XVI din 28 ianuarie 1998 privind protecția de stat a părții vătămate, a martorilor și a altor persoane care acordă ajutor în procesul penal;
- Codul de procedură penală (CPP) în vigoare din 12 iunie 2003;
- Codul de executare al Republicii Moldova;
- Hotărârea Guvernului nr. 1219 din 9 noiembrie 2001 cu privire la aprobarea componenței nominale a Comitetului național pentru

combaterea traficului de fiinþe umane și Planului naþional de acþiuni pentru combaterea traficului de fiinþe umane.

Domeniul respectiv este reglementat și de **acte normative internaþionale**:

- Convenþia din 22 ianuarie 1993 cu privire la asistenþa juridicã și raporturile juridice în materie civilã, familialã și penalã;
- Acordul din 22 mai 1996 între Republica Moldova și Republica Turcia cu privire la asistenþa juridicã în materie civilã, comercialã și penalã;
- Tratatul bilateral din 6 iulie 1996 între Republica Moldova și România privind asistenþa juridicã în materie civilã și penalã.

9.3 Când poate fi aplicatã protecþia de stat?

Conform *Legii nr. 1458-XIII din 28 ianuarie 1998 privind protecþia de stat a pãrþii vãtãmate a martorilor și a altor persoane care acordã ajutor în procesul penal (în continuare – Legea nr. 1458-XIII din 28 ianuarie 1998)*, protecþia de stat a persoanelor care au participat la depistarea, prevenirea, curmarea, cercetarea și descoperirea crimelor, la examinarea judiciarã a dosarelor penale se asigurã prin înfãptuirea de cãtre organele de stat abilitate a mãsurilor juridice, organizatorice, tehnice și de altã naturã, menite sã apere viaþa, sãnãtatea, averea, precum și alte drepturi și interese legitime ale persoanelor menþionate și ale membrilor familiilor acestora ori ale rudelor lor apropiate, împotriva acþiunilor și atentatelor ilegale.

Articolul 1 alin. (2) din legea menþionatã prevede cã aplicarea procedurii de protecþie de stat este consideratã *adecvatã* în cazul când se constatã *dependenþa directã* a poziþiei persoanei, cãreia urmeazã sã i se acorde protecþie de stat, de perspectiva depistãrii, prevenirii, curmãrii, cercetãrii și descoperirii crimelor, precum și a examinãrii judiciare a dosarelor penale ce țin de crima organizatã. Astfel, în fiecare caz de aplicare a protecþiei de stat va fi necesarã stabilirea de cãtre organele competente de a aplica prezenþa stãrii de dependenþã directã solicitatã de lege.

Drept **motiv** pentru aplicarea mãsurilor de protecþie de stat privind persoana protejatã servește declaraþia acestei persoane și primirea de cãtre

organul ce asigură protecția de stat a informației operative sau a altor date despre amenințarea securității persoanei respective.

Drept **temei** pentru aplicarea măsurilor de protecție de stat privind persoana protejată servește stabilirea datelor despre existența reală a amenințării cu moartea, a aplicării violenței, a nimicirii sau deteriorării averii ori alte acțiuni nelegitime în legătură cu acordarea de ajutor de către persoana respectivă în procesul penal.

9.4 Care sunt măsurile de protecție de stat?

Măsurile de protecție de stat sunt stipulate în capitolul III din *Legea nr. 1458-XIII din 28 ianuarie 1998* și modificate prin *Legea nr. 126-XV din 3 mai 2001*. Este de menționat că măsurile de protecție de stat pot fi aplicate **numai cu consimțământul persoanei protejate** și fără a-i leza drepturile, libertățile și demnitatea personală.

Conform prevederilor art. 8 din legea specificată, pot fi aplicate, în funcție de circumstanțele concrete, următoarele măsuri de protecție de stat pentru asigurarea securității persoanelor protejate:

1. măsuri ordinare

- a) ***paza personală, paza locuinței și averii*** – se aplică, după caz. Cu acordul persoanei protejate, locuința și averea ei pot fi echipate cu instalații de semnalizare de pază, pot fi schimbate numerele ei de telefon, numerele de înmatriculare a mijloacelor de transport pe care le folosește;
- b) ***eliberarea mijloacelor speciale de apărare individuală, de legătură și de informare privind pericolul*** – se aplică, în cazul unui pericol real pentru viața și sănătatea persoanei protejate, de către organul care asigură măsurile de securitate.

Modul de eliberare a mijloacelor respective se stabilește de către organul care asigură măsurile de securitate;

- c) ***plasarea temporară în locuri lipsite de pericol*** – se aplică după caz, la cererea sau cu acordul persoanelor protejate care au atins vârsta

majoratului, iar minorii – cu acordul părinților sau al altor reprezentanți legali ai lor. Aceste persoane pot fi plasate temporar în locuri lipsite de pericol, transferate temporar sau permanent la un alt loc de muncă (serviciu) sau de studii, strămutate temporar sau permanent la alt domiciliu;

- d) **tăinuirea datelor despre persoana protejată** se asigură prin:
- schimbarea acestor date în declarația (informația) despre crimă, în materialele dosarului penal. Datele despre persoana protejată se păstrează separat, în modul stabilit de legislația în vigoare;
 - prezentarea pentru identificare a persoanei care urmează să fie recunoscută fără observarea vizuală a celui ce o identifică, efectuarea în aceleași condiții a confruntării;
 - interogarea părții vătămate, a martorului în condiții care ar asigura securitatea și anonimatul acestora. Concomitent, la art. 110 din CPP sunt stipulate modalitățile speciale de audiere a martorului și protecția lui.

Astfel, judecătorul de instrucție sau, după caz, instanța poate admite ca martorul respectiv să fie audiat fără a fi prezent fizic la locul unde se află organul de urmărire penală sau în sala în care se desfășoară ședința de judecată, prin intermediul mijloacelor tehnice prevăzute în art. 110 din CPP, în cazul în care sunt prezente trei condiții:

- existența motivelor temeinice de a considera că viața, integritatea corporală sau libertatea martorului ori a unei rude apropiate a lui sunt în pericol în legătură cu declarațiile pe care acesta le face într-o cauză penală;
- efectuarea declarațiilor pe o cauză privind infracțiunea *gravă, deosebit de gravă* sau *exceptional de gravă*;
- existența mijloacelor tehnice respective.

Persoana protejată poate fi scutită de prezența în ședința judiciară în cazul în care nu i se poate asigura securitatea și lipsa ei nu se răsfrânge asupra cercetării, sub toate aspectele, complete și obiective a circumstanțelor cauzei. În acest caz, judecătorul dă citire depozițiilor date de persoana prote-

ată în procesul urmăririi penale și/sau reproduce înregistrarea sonoră sau video anexată la dosar.

2. măsuri extraordinare

- a) schimbarea locului de muncă (serviciu) sau studii;
- b) strămutarea în alt loc de trai, cu atribuire obligatorie a locuinței (casă, apartament);
- c) schimbarea actelor de identitate prin schimbarea numelui, prenumelui și patronimicului; schimbarea exteriorului – se aplică în cazuri excepționale. Evidența acestor măsuri se ține separat în subdiviziunea specială a Ministerului Afacerilor Interne, în conformitate cu legislația în vigoare;
- d) examinarea cauzei în ședință judiciară închisă – se aplică în cazurile în care aceasta o cer interesele persoanei protejate, în conformitate cu prevederile legislației în vigoare și în baza unei încheieri motivate a judecătorului.

Articolul 18 din *Codul de procedură penală* stipulează principiul publicității ședinței judiciare, dar prevede și excluderea presei și a publicului în cazurile în care:

- se solicită protecția moralității, ordinii publice sau securității naționale;
- o cer interesele minorilor sau protecția vieții private a părților în proces;
- publicitatea ar putea să prejudicieze interesele justiției.

Aceste prevederi servesc pentru protecția vieții private a victimelor și martorilor, însă au și o importanță ce ține de securitatea acestor persoane – cu cât este mai puțin cunoscută identitatea sa în mass-media și publicul larg, cu atât mai redus este riscul intimidării acestor persoane.

Totodată, în scopul asigurării măsurilor de protecție de stat, se pot efectua și măsuri operative de investigație în modul stabilit de *Legea privind activitatea operativă de investigații*.

Protecția de stat a *persoanei protejate aflate în stare de arest sau în locuri de detenție* se asigură prin:

- paza personală, a locuinței și averii;
- eliberarea mijloacelor speciale de apărare individuală, de legatură și de informare privind pericolul;
- tăinuirea datelor despre persoana protejată și schimbarea actelor de identitate prin schimbarea numelui, prenumelui și patronimicului, schimbarea exteriorului).

Suplimentar, mai pot fi aplicate următoarele măsuri:

- strămutarea dintr-un loc de ținere sub arest sau de detenție în altul;
- schimbarea măsurii preventive, în modul stabilit de legislația în vigoare.

9.5 Care măsuri de protecție de stat a persoanelor mai pot fi aplicate?

Codul de procedură penală (în continuare – CPP), adoptat prin Legea nr. 122-XIV din 14 martie 2003, prevede și alte măsuri de protecție a martorilor. Astfel, articolele 333 și 334 din CPP reglementează responsabilitatea președintelui ședinței de judecată de a menține ordinea în sala de judecată și securitatea participanților la proces.

Participanții la proces sunt obligați să se supună dispozițiilor președintelui ședinței privind menținerea ordinii în ședință. Dacă inculpatul încalcă ordinea în ședință și nu se supune acestor dispoziții, el este îndepărtat din sala de judecată, iar procesul continuă în lipsa acestuia.

Conform prevederilor art. 335 din CPP, care reglementează procedura constatării infracțiunilor de audiență, în cazul în care în cursul judecării cauzei se săvârșește o faptă prevăzută de *Codul penal*, instanța va constata această faptă, va identifica făptuitorul, va consemna incidentul într-un proces-verbal și, dacă va fi necesar, va dispune reținerea făptuitorului.

Aceasta este, de asemenea, o măsură de protecție a participanților la proces.

Măsurile de protecție prevăzute de CPP se aplică persoanelor care deja au intrat în contact cu sistemul justiției penale (martori, părți vătămate). Totodată, asemenea măsuri nu vor fi aplicabile membrilor familiilor victimelor sau martorilor, spre deosebire de măsurile extrajudiciare.

În acest context este necesar de menționat că amenințările la adresa membrilor familiei victimelor sau martorilor pot genera necesitatea protecției acestora în baza art. 110 din CPP.

Codul de executare al Republicii Moldova, adoptat prin Legea nr. 443-XV din 24 decembrie 2004, conține unele stipulări care completează *Legea nr. 1458-XIII din 28 ianuarie 1998*. Articolul 301 din *Codului de executare* stipulează obligațiile administrației penitenciarului privind informarea organelor afacerilor interne și a instituției medicale, conține prevederi cu caracter obligatoriu în sensul aplicării măsurilor de protecție de stat.

Astfel, în cazul liberării condamnatului care execută pedeapsa în penitenciar, administrația penitenciarului, cu cel puțin 7 zile înainte de data la care urmează să fie liberat, informează organul afacerilor interne despre liberarea din locul de deținere a condamnatului pentru infracțiuni deosebit de grave sau excepțional de grave, precum și a persoanei, perspectiva condamnării căreia a determinat aplicarea unor măsuri de protecție de stat, în conformitate cu *Legea privind protecția de stat a părții vătămate, a martorilor și a altor persoane care acordă ajutor în procesul penal*. Organul afacerilor interne întreprinde măsurile necesare pentru asigurarea protecției părții vătămate, a martorilor și a altor persoane care au acordat ajutor în procesul penal.

9.6 Ce organe asigură protecția de stat?

Conform *Legii nr. 1458-XIII din 28 ianuarie 1998* organele care asigură protecția de stat a persoanelor se clasifică în două categorii:

- care decid aplicarea măsurilor de protecție de stat;
- care efectuează măsurile de protecție de stat.

a) Organele care decid aplicarea măsurilor de protecție de stat se clasifică în funcție de caracterul măsurilor de protecție. Astfel, decizia privind aplicarea față de persoanele protejate a măsurilor de protecție de stat atribuite la măsurile **ordinare** se ia de către șeful organului în a cărui procedură se află declarația (informația) despre crimă sau dosarul penal, iar decizia privind aplicarea față de persoanele protejate a măsurilor de protecție de stat atribuite la măsurile **extraordinare** – de către șefii organelor, în a căror componență există subdiviziuni operative speciale care înfăptuiesc protec-

ția de stat a persoanelor protejate în temeiul unei ordonanțe (încheieri) motivate, emise de judecătorul, procurorul sau ofițerul de urmărire penală, în a cărui procedură se află declarația (informația) despre crimă sau dosarul penal, iar după ce sentința devine definitivă – de către organul corespunzător de la locul unde persoana protejată își ispășește pedeapsa.

Ordonanța (încheierea) trebuie să conțină date despre perspectiva depistării, prevenirii, curmării, cercetării și descoperirii crimei, precum și a examinării judiciare a dosarului penal din punctul de vedere al persoanei protejate;

b) Organele care efectuează măsurile de protecție de stat sunt:

- organele afacerilor interne;
- Serviciul de Informații și Securitate al Republicii Moldova (SIS);
- Centrul pentru Combaterea Crimelor Economice și Corupției (CCCEC);
- alte organe de stat în sarcina cărora li se poate atribui, în conformitate cu legislația în vigoare, efectuarea unor asemenea măsuri.

Totodată, este necesar de menționat că organele în cauză pot efectua măsurile de protecție numai pentru dosarele aflate în procedura acestora sau atribuite în competența lor.

Prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr.1964 din 19 iulie 2002 s-a dispus crearea în cadrul Ministerului Afacerilor Interne (MAI), SIS, CCCEC, Departamentului Vamal și Departamentului Instituțiilor Penitenciare al Ministerului Justiției a unor subdiviziuni speciale de protecție a persoanelor, care necesită protecție de stat:

- **în cadrul MAI** – Serviciul protecției de stat a martorilor și participanților la proces, în cadrul Direcției misiuni speciale. În cadrul serviciului activează 3 birouri teritoriale:
 - Centru – Comisariatul General de Poliție mun. Chișinău;
 - Sud – Comisariatul de Poliție al or. Cahul;
 - Nord – Comisariatul de Poliție al municipiului Bălți;
- **în cadrul SIS** – secția combatere a crimei organizate și corupției a Departamentului Securitate Economică și Combatere a Corupției în Autoritățile Publice;
- **în cadrul CCCEC** – Direcția Comenduire;

- **în cadrul Serviciului Vamal** – Serviciul investigații operative și protecție de stat a Direcției urmărire penală și fraude vamale;
- **în cadrul Departamentului Instituțiilor Penitenciare** – Direcția securitate, regim și supraveghere.

Măsurile de protecție de stat privind persoanele protejate, potrivit dosarelor aflate în procedura instanțelor judecătorești sau a procuraturii se efectuează în temeiul deciziei judecătorului sau a procurorului, de către organele afacerilor interne, organele teritoriale ale SIS sau ale CCCEC de la locul aflării persoanelor protejate.

Măsurile de protecție de stat privind militarii și rudele lor apropiate se efectuează, de asemenea, și de către comandamentul unității militare respective, iar în ce privește persoanele aflate în stare de arest sau în locuri de detenție – și de către organele instituțiilor respective.

Atribuțiile de exercitare a controlului executării legii în procesul efectuării măsurilor de protecție de stat conform prevederilor art. 4 din legea specificată au fost stabilite în sarcina Procurorului General și procurorilor subordonați acestuia.

9.7 Care sunt persoanele care beneficiază de protecția de stat?

Conform prevederilor art. 2 din *Legea 1458-XIV din 28 ianuarie 1998* de protecția de stat beneficiază următoarele persoane:

- a) persoanele care au declarat organelor de drept despre crimele comise, au participat la depistarea, prevenirea, curmarea, cercetarea și descoperirea acestora;
- b) martorii;
- c) părțile vătămate și reprezentanții lor legali în procesele penale;
- d) persoanele bănuite, învinuite, inculpații și reprezentanții lor legali în procesele penale, persoanele condamnate;
- e) rudele apropiate ale persoanelor enumerate la lit. a), b), c) și d) (soțul/soția, părinții și copiii, înfietorii și înfiații, frații și surorile drepte, bunicii și nepoții), iar în cazuri excepționale și alte persoane, prin intermediul cărora se fac presiuni asupra persoanelor enumerate.

9.8 Protecția socială a persoanelor protejate

În art. 16 din *Legea 1458-XIV din 28 ianuarie 1998* este reglementată protecția socială a persoanelor protejate, și anume:

- a) viața, sănătatea și averea persoanei protejate sunt supuse asigurării de stat obligatorii din contul bugetului de stat;
- b) în cazul morții persoanei protejate, legate de acordarea de ajutor în procesul penal, familiei ei și persoanelor întreținute de aceasta li se acordă o indemnizație unică în mărime de 6 salarii medii lunare pe țară din luna anterioară morții, iar în cazul pierderii întreținătorului, în conformitate cu legislația în vigoare, se stabilește o pensie pentru pierderea întreținătorului;
- c) în caz de schilodire în legătură cu acordarea de ajutor în procesul penal, persoanei protejate i se plătește o indemnizație unică în mărime de 3 salarii medii lunare pe țară din luna anterioară schilodirii, iar în caz de pierdere a capacității de muncă, i se stabilește, de asemenea, o pensie de invaliditate în conformitate cu legislația în vigoare;
- d) dauna materială pricinuită persoanei protejate în legătură cu ajutorul acordat în procesul penal se recuperează în conformitate cu legislația în vigoare;
- e) la stabilirea persoanelor culpabile de moartea, schilodirea, pricinuirea leziunilor corporale sau cauzarea daunei materiale persoanelor protejate, în urma cărui fapt lor sau urmașilor lor li s-au plătit sumele de asigurare, organele asigurării de stat percep, prin intermediul instanțelor judecătorești, sumele de asigurare de la persoanele culpabile.

Modalitatea acoperirii cheltuielilor legate de efectuarea măsurilor de protecție de stat privind persoanele protejate este stabilită în art. 19 din legea menționată, potrivit căruia, finanțarea și asigurarea tehnico-materială a măsurilor de protecție de stat privind persoanele protejate se efectuează din bugetul de stat în conformitate cu legislația în vigoare.

Legea în cauză prevede o regulă prohibitivă, conform căreia cheltuielile legate de aplicarea măsurilor de protecție de stat nu pot fi puse în sarcina persoanei protejate.

Excepție: Totodată, legislatorul a acordat persoanei protejate posibilitatea de a-și asuma, la propria cerere, suportarea totală sau parțială a cheltuielilor legate de asigurarea măsurilor de protecție de stat prin încheierea unui contract cu organele care asigură această protecție.

9.9 Care este modul de aplicare a măsurilor de protecție?

În cazul în care ofițerul de urmărire penală, procurorul sau judecătorul, au primit declarația (informația) despre amenințarea securității persoanei protejate, sunt obligați să verifice această declarație (informație) și, în termen de 3 zile, iar în cazurile ce nu permit tărgănarea, de îndată să ia decizia despre aplicarea sau refuzul de aplicare a măsurilor de protecție de stat privind persoana respectivă.

Asupra deciziei luate se emite o ordonanță (încheiere) motivată, care este executorie pentru organele ce efectuează măsurile de protecție.

Ofițerul de urmărire penală sau inspectorul indică în ordonanța, cererea sau informația ce a fost examinată, constatând împrejurările faptei și le descrie, luând în considerație că în materialele acumulate se conține informație despre amenințarea reală și pericolul vieții, sănătății, integrității averii ș.a. a persoanei ce urmează a fi luată sub protecție de stat, se bazează pe *Legea 1458-XIV din 28 ianuarie 1998*, hotărăște a stabili în privința persoanei respective măsurile protecției de stat, enumerând măsurile de securitate și modalitățile de realizare a acestora în funcție de circumstanțele concrete.

*Hotărârea cu privire la asigurarea protecției de stat se remite **imediat** organului abilitat cu asemenea atribuții prin *Legea 1458-XIV din 28 ianuarie 1998*.*

Organul, în a cărui sarcină a fost pusă efectuarea măsurilor de protecție de stat, stabilește măsurile necesare și modalitățile de realizare a acestora, în funcție de circumstanțele concrete.

La fiecare mãsurã de securitate se indicã termenele de realizare i persoanele organelor afacerilor interne responsabile de realizarea lor, pe fiecare punct în parte.

Ofiþerul de urmãrire penalã sau inspectorul aduce la cunotiinþa persoanei protejate mãsurile de protecþie de stat, drepturile, obligaþiile i rãspunderea pãrþilor prevãzute de articolele 8 i 18 din *Legea 1458-XIV din 28 ianuarie 1998* i, totodatã, i se explicã i este preîntãmpinată despre rãspunderea penalã, conform art. 316 din *Codul penal*, pentru divulgarea datelor privind mãsurile de protecþie, dupã ce persoana ce urmeazã a fi luata sub protecþia de stat i pune semnãtura. n afarã de aceasta, persoana respectivã poate sã depunã cerere sau demers în baza ordonanþei. Dacă existã date, le descrie, dupã ce i pune semnãtura i indicã data.

Ordonanþa (ncheierea) respectivã poate fi atacatã în instanþa superioarã, la procuror sau la instanþa judecãtoareascã.

Din momentul în care persoana este luatã sub protecþie, în baza *Legii 1458-XIV din 28 ianuarie 1998* i conform ordonanþei (ncheierii), între organul care înfãptuiește mãsurile de protecþie i persoana protejată care se nregistreazã se încheie **contractul privind protecþia de stat a participanþilor la procesul penal**.

n acest contract se indicã:

- mãsurile protecþiei de stat prevãzute în ordonanþã (ncheiere);
- drepturile i obligaþiunile organului care înfãptuiește mãsurile de protecþie de stat i ale persoanei protejate.

Contractul, dupã ce se completeazã, se semneazã de cãtre eful sau comisarul subdiviziunii care înfãptuiește mãsurile de protecþie i persoana protejată i este coordonat cu anchetatorul sau judecãtorul care a emis ordonanþa (ncheierea).

n cazurile cãnd cineva se intereseazã de careva date despre persoana protejată, ele nu se divulgã, dar în mod obligatoriu i în formã de urgenþã se anunþã despre aceasta organul care este responsabil de realizarea mãsurilor protecþiei de stat.

Anularea măsurilor de protecție se efectuează prin ordonanța organului care înfăptuiește protecția în cazurile când:

- dispar temeiurile aplicării măsurilor de protecție de stat;
- persoana protejată încalcă condițiile de efectuare a măsurilor de protecție.

9.10 Drepturile și obligațiile părților contractului privind protecția de stat a participanților la procesul penal

Persoana protejată	
Drepturi	Obligații
<ul style="list-style-type: none">• să înainteze declarație despre aplicarea măsurilor de protecție de stat sau despre anularea acestora;• să fie informată asupra măsurilor de protecție de stat ce i se aplică;• să solicite de la organele care înfăptuiesc măsurile de protecție de stat măsuri suplimentare de protecție sau anularea acestora;• să conteste hotărârile sau acțiunile nelegitime ale organelor care înfăptuiesc măsurile de protecție de stat în organul de resort ierarhic superior sau în instanța judecătorească.	<ul style="list-style-type: none">• să colaboreze cu organele de drept la depistarea, prevenirea, curmarea, cercetarea și descoperirea crimei, precum și la examinarea judiciară a dosarului penal;• să îndeplinească condițiile de efectuare a măsurilor de protecție de stat și cerințele legitime ale organelor care înfăptuiesc măsurile de protecție;• să aibă grijă de bunurile și documentele eliberate temporar în folosință conform legislației;• să informeze imediat organele respective despre fiecare caz de amenințare a securității personale;• să nu divulge datele referitoare la măsurile de protecție de stat ce i se aplică.

Drepturile și obligațiile persoanei protejate sunt aduse la cunoștința acesteia din momentul depunerii declarației despre existența amenințării reale a securității acesteia sau din momentul aplicării măsurilor de protecție de stat la inițiativa organelor respective.

9.11 Drepturile și obligaþiile organelor care adoptã decizii privind aplicarea mãsurilor de protecþie și a celor care le înfãptuiesc

Organul care adoptã decizia privind aplicarea mãsurilor de protecþie de stat are dreptul:

- a) sã cearã de la organele și persoanele respective materialele și explicaþiile necesare referitor la declaraþiile despre aplicarea mãsurilor de protecþie de stat, fãrã a efectua acþiuni de urmãrire penalã;
- b) sã cearã de la organele care înfãptuiesc mãsurile de protecþie de stat aplicarea unor mãsuri suplimentare de protecþie;
- c) sã anuleze, în tot sau în parte, înfãptuirea mãsurilor de protecþie de stat în legãturã cu încãlcarea de cãtre persoana protejată a condiþiilor prevãzute în contractul cu privire la protecþie;
- d) sã stabileascã mãsurile de protecþie de stat, mijloacele și metodele de aplicare a acestora și, dupã caz, sã le schimbe sau sã le completeze.

Organul care înfãptuiește mãsurile de protecþie de stat este obligat:

- a) sã reacþioneze imediat la orice caz de ameninþare a securitãþii persoanei protejate;
- b) sã asigure paza personalã, paza locuinþei și averii persoanei protejate în funcþie de caracterul ameninþãrii.

Conducãtorii și colaboratorii subdiviziunilor de toate nivelurile ale organelor care înfãptuiesc mãsurile de protecþie de stat sunt obligaþi sã execute prescripþiile organului care adoptã decizia privind aplicarea mãsurilor de protecþie de stat în ceea ce privește realizarea acestora și pãstrarea confidenþialitãþii informaþiilor primite.

Persoana cu funcþie de rãspundere din organul care înfãptuiește mãsurile de protecþie de stat a persoanei protejate, precum și persoana protejată, care s-au fãcut vinovate de neluarea sau executarea inadecvatã a mãsurilor de protecþie, de divulgarea informaþiei despre mãsurile aplicate și de nerespectarea altor cerinþe ale prezentei legi, poartã rãspunderea prevãzută de legislaþie.

Dlui _____

Procurorul _____

(Centrul pentru Combaterea Crimelor Economice
și Corupției, alte organe de urmărire penală)
De la (numele, prenumele, anul nașterii,
locul de muncă, adresa de la domiciliu, telefon)

PLÂNGERE (model)

Notificarea contrasemnătură despre avertismentul tragerii la răspundere penală pentru denunț intenționat calomnios.

- 1) informația despre victimă (numele, vârsta, domiciliul, ocupația, sexul, statutul social, relațiile cu suspectatul etc.);
- 2) informația despre persoana suspectată, bănuită de săvârșirea infracțiunii sau de pregătirea pentru săvârșirea infracțiunii;
- 3) datele despre infracțiune, incident (descrierea faptei, timpul, locul, circumstanțele, particularitățile comiterii faptei social-periculoase; de concretizat suma estorcată și pentru ce se extorchează, care este relația cu funcționarul, dependența de serviciu sau alta, modalitatea cum i-a fost solicitată transmiterea sumei);
- 4) datele despre mijloacele de probă, mențiunea despre prezentarea, anexarea lor la sesizare (casete, martori, acte etc.).

Data întocmirii

Semnătura